

BIỆN PHÁP PHÒNG CHỐNG BẠO LỰC HỌC ĐƯỜNG TRONG CÁC CƠ SỞ GIÁO DỤC PHỔ THÔNG

Ngô Phan Anh Tuấn¹

TÓM TẮT

Bạo lực học đường là chuyện không mới, nhưng hiện nay xảy ra với tần suất dày đặc và mức độ nghiêm trọng hơn. Bài viết này đề xuất các biện pháp phòng chống bạo lực học đường trong các cơ sở giáo dục phổ thông dựa trên cơ sở hệ thống hóa các kết quả nghiên cứu của các chuyên gia và tổng hợp các ý kiến thảo luận của học viên trường Cán bộ Quản lý Giáo dục thành phố Hồ Chí Minh.

Từ khóa: *Bạo lực học đường, giáo dục phổ thông*

1. Đặt vấn đề

Bạo lực học đường (BLHD) đã trở thành một vấn đề nghiêm trọng trong những thập kỷ gần đây ở nhiều quốc gia. Thời gian qua, tình trạng BLHD có xu hướng ngày càng gia tăng, những vụ việc lại xảy ra với tần suất dày đặc, được phổ biến rộng rãi bằng những video clip trên các trang mạng xã hội báo động tình trạng suy thoái về lối sống, đạo đức ở một bộ phận của thế hệ trẻ trong độ tuổi chưa thành niên là học sinh. Điều này không chỉ gây mất trật tự an toàn xã hội nói chung mà còn là nỗi lo của các bậc phụ huynh. Tình trạng này vẫn chưa có được các giải pháp ngăn chặn hữu hiệu [1].

Bài viết này tổng hợp, hệ thống hóa các kết quả nghiên cứu, các nhận định và ý kiến đóng góp của các chuyên gia, các nhà nghiên cứu có liên quan đến vấn đề BLHD ở Việt Nam. Ngoài ra, bài viết cũng tổng hợp các ý kiến thảo luận của học viên các lớp bồi dưỡng cán bộ quản lý giáo dục do trường Cán bộ Quản lý Giáo dục thành

phố Hồ Chí Minh mở trên địa bàn các tỉnh Nam Bộ có liên quan đến công tác phòng chống BLHD.

2. Những vấn đề chung về bạo lực học đường

2.1. Khái niệm bạo lực học đường

Bạo lực học đường là thuật ngữ dùng để chỉ những hành vi bạo lực trong môi trường học đường, hoặc những hành vi bạo lực của lứa tuổi học đường.

Bạo lực học đường là bạo lực ngôn ngữ, tinh thần, thân thể nhằm thực hiện các ý đồ giữa các học sinh với học sinh, học sinh với giáo viên, giữa giáo viên với giáo viên diễn ra ở phạm vi trong và ngoài nhà trường [2].

Bạo lực trường học là một tập hợp con của bạo lực thanh niên, một vấn đề y tế công cộng rộng lớn hơn. Bạo lực thanh niên là việc sử dụng cố ý của vũ lực hoặc quyền lực của một người trẻ tuổi, độ tuổi từ 10 và 24, với một người khác, nhóm, hoặc cộng đồng, với hành

¹Trường Cán bộ Quản lý giáo dục TP. Hồ Chí Minh
Email: ngophananhtuan1960@gmail.com

vi của thanh thiếu niên có khả năng gây ra thiệt hại về thể chất hoặc tâm lý.

Cho đến nay vẫn chưa có định nghĩa thống nhất trong giới nghiên cứu. Tuy nhiên, chúng ta có thể hiểu một cách ngắn gọn: *Bạo lực học đường là một thuật ngữ dùng để chỉ các hành động làm tổn hại đến thể chất, tinh thần và vật chất của người khác dưới những hình thức khác nhau diễn ra trong môi trường học đường.*

2.2. Hành vi bạo lực học đường

2.2.1. Khái niệm hành vi bạo lực học đường

Hành vi BLHĐ được Tổ chức Y tế thế giới định nghĩa là “hành vi cố ý dùng sức mạnh thể chất hoặc uy quyền để đe dọa hoặc thực hiện hành vi chống đối lại bản thân, người khác hoặc một nhóm người hay một cộng đồng, gây ra hoặc làm gia tăng khả năng tổn thương về tâm lý, ảnh hưởng đến sự phát triển hay gây ra sự mất mát” [3, tr. 8].

2.2.2. Các biểu hiện của hành vi bạo lực học đường

Các hành vi BLHĐ được thể hiện dưới nhiều hình thức và mức độ khác nhau, từ không lời đến có lời, từ hành động đơn giản đến hành động thù địch, gây hấn, phá phách gây tổn thương, thậm chí tổn hại đến người khác. Hành vi BLHĐ còn là những hành vi như kết băng nhóm hăm dọa bạn bè, ăn hiếp người nhỏ hoặc yếu thế, có thể là hành vi trấn lột đồ, tiền của bạn khác giới hoặc thậm chí có thể do ghen ghét lâu ngày dẫn đến xô xát đánh nhau hoặc đánh

nhau có sử dụng có hung khí. BLHĐ hay gây hấn học đường là hành vi làm hại, gây tổn thương về thể chất, tinh thần cho học sinh một cách cố ý [4].

Có hai loại hành vi BLHĐ là thụ động và chủ động. BLHĐ thụ động là hành vi sai lệch do nhận thức sai hoặc nhận thức không đầy đủ các chuẩn mực, nội quy, quy tắc. Hành vi này không đáng lo ngại. Còn BLHĐ chủ động là các hành vi sai lệch mà các cá nhân biết rõ các chuẩn mực, nội quy, quy tắc nhưng vẫn cố tình làm sai. Các hành vi BLHĐ chủ động rất nguy hiểm, thường để lại những tổn thương lớn về thể xác cũng như tinh thần cho người bị hại.

2.3. Hậu quả của bạo lực học đường

Đối với xã hội, BLHĐ gây mất trật tự an ninh xã hội, làm lu mờ các giá trị truyền thống, thể hiện sự suy đồi về đạo đức, sai lệch về hành vi, đáng báo động, xã hội không còn lành mạnh, nếu không có biện pháp thì nó sẽ lan mạnh, ảnh hưởng đến cả văn hóa, xã hội của cả một quốc gia.

Đối với gia đình, BLHĐ dẫn đến mâu thuẫn giữa cha mẹ và con cái, giữa vợ chồng trong nuôi dạy con...., gia đình phải mất một khoản tài chính lớn để giải quyết hậu quả, đặc biệt mất người thân thì không có gì bù đắp được; các phụ huynh khác thì lo lắng cho sự an toàn của con em khi tới trường....

Đối với nhà trường, BLHĐ khiến môi trường học tập không an toàn, thiếu thân thiện. Ngoài ra, những hành vi bạo lực học đường của học sinh sẽ làm ảnh

hưởng đến thành tích thi đua của lớp, của trường và ảnh hưởng đến danh tiếng của nhà trường cũng như các thầy cô.

Đối với giáo viên, hành vi bạo lực của giáo viên làm cho môi trường giáo dục ở nhà trường mất đi tính mô phạm, uy tín, danh dự người giáo viên bị hạ thấp. Đó là chưa kể, những hành vi bạo lực của giáo viên có thể làm cho học sinh có cảm giác lo lắng và sợ hãi khi đến tiết học của mình.

Đối với học sinh, BLHD ảnh hưởng không nhỏ đến sức khỏe, qua đó ảnh hưởng trực tiếp đến hoạt động học tập và phát triển nhân cách của học sinh. Về mặt tinh thần, biểu hiện rõ nhất là luôn lo lắng, sợ hãi, uất ức, giảm sự tự tin. Điều đáng lo ngại là nhiều em đã mất niềm tin ở bạn bè, làm ảnh hưởng rất nhiều đến tình đoàn kết trong tập thể lớp, sự hợp tác giữa các em trong hoạt động học tập và các hoạt động tập thể khác của lớp và nhà trường [5].

2.4. Nguyên nhân dẫn đến bạo lực học đường

Về phía xã hội, nhiều tệ nạn xã hội, công nghệ giải trí phát triển, các trò chơi bạo lực tràn lan ảnh hưởng xấu đến con trẻ... Hơn thế, việc tuyên truyền pháp luật chưa được quan tâm; pháp luật can thiệp chưa đủ mạnh, áp dụng pháp luật còn tùy tiện, thiếu nghiêm minh, công bằng, chưa gây được niềm tin cho nhân dân.

Về phía gia đình, bạo lực gia đình, sự bàng quan, thiếu quan tâm của cha

mẹ, sự quan tâm thái quá, cứng nhắc hay việc chỉ quan tâm đến việc học kiến thức của con cái... đều là những nguyên do sâu xa dẫn đến sự thiếu hụt trong tình cảm, sự bức xúc trong tâm lý và sự sai lệch trong hành vi, ứng xử của học sinh hiện nay. Đây chính là những mầm mống cho BLHD.

Về phía nhà trường, nội dung giáo dục nặng về lý thuyết, thiên về “dạy học để đi thi”, lơ là nhiệm vụ giáo dục đạo đức, nhân cách, kỹ năng sống khiến các em có sự nhận thức sai lệch trong nhiều vấn đề, góp phần tạo nên sự phức tạp của tình trạng BLHD.

Về phía giáo viên, việc thầy cô giáo chỉ tập trung vào giảng dạy, ít có thời gian quan tâm đến giáo dục, uốn nắn học sinh trên lớp, những xung đột nhỏ không được thầy cô giáo quan tâm giải quyết kịp thời cũng chính là nguy cơ dẫn đến BLHD. Mặt khác, cuộc sống thực dụng chạy theo đồng tiền của một phần xã hội đã làm cho những giá trị quan trọng của nhà trường, đạo đức của một bộ phận thầy cô giáo bị suy thoái.

Về phía học sinh, do các em chưa được giáo dục đầy đủ về đạo đức, nhân cách, lối sống và chưa có đủ kỹ năng để ứng phó, giải quyết các tình huống xảy ra hằng ngày. Cùng với đó sự thay đổi về tâm sinh lý lứa tuổi khiến các em luôn muốn khẳng định mình, dễ dẫn đến những hành vi thiếu kiểm soát và thiếu kiểm chế bản thân.

2.5. Quản lý công tác phòng chống bạo lực học đường

Quản lý công tác phòng chống BLHĐ là hoạt động đánh giá thực trạng của BLHĐ, từ đó đề xuất các biện pháp tác động đến giáo viên, học sinh, phối hợp với phụ huynh, các lực lượng xã hội ngăn chặn một cách hiệu quả các hành vi bạo lực, phân biệt đối xử trong nhà trường nhằm tạo môi trường học tập lành mạnh, an toàn, thân thiện và góp phần xây dựng và phát triển văn hóa nhà trường.

3. Biện pháp phòng chống bạo lực học đường trong các cơ sở giáo dục phổ thông

3.1. Tuyên truyền các văn bản pháp luật về phòng chống bạo lực học đường

Một trong những yếu tố quan trọng để hạn chế nạn BLHĐ là công tác tuyên truyền phổ biến rộng rãi các văn bản pháp luật về phòng chống BLHĐ cho cán bộ, giáo viên, nhân viên, học sinh nhằm làm cho họ nhận thức đầy đủ, đúng đắn cũng như những hành vi nào được coi là BLHĐ để giảm thiểu những trường hợp đáng tiếc xảy ra.

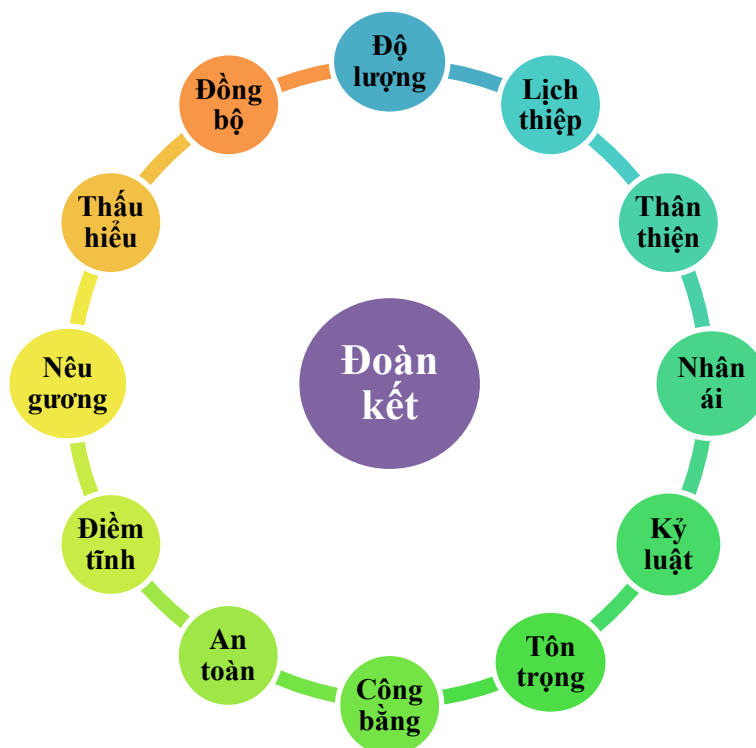
Cần tập trung tuyên truyền phổ biến Nghị định số 80/2017/NĐ-CP ngày 17/7/2017 của Thủ tướng Chính phủ về việc ban hành quy định về môi trường giáo dục an toàn, lành mạnh, thân thiện, phòng, chống BLHĐ; Chỉ thị số 50/CT-BGDĐT ngày 20/2/2017 của

Bộ Giáo dục và Đào tạo về tăng cường các giải pháp đảm bảo an toàn trong các cơ sở giáo dục; Quyết định 5886/QĐ-BGDĐT ngày 28/12/2017 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về Chương trình hành động phòng, chống BLHĐ trong cơ sở giáo dục mầm non, giáo dục phổ thông và giáo dục thường xuyên giai đoạn 2017-2021.

Hình thức tuyên truyền phổ biến cần phong phú, đa dạng như: tăng cường xây dựng các công cụ tuyên truyền như: video clip, infographic... trên mạng xã hội và tại các trường học; đẩy mạnh công tác tư vấn tâm lý, công tác xã hội trong trường học; tổ chức hội thảo, diễn đàn, tập huấn cho giáo viên, Tổng phụ trách Đội và học sinh về phòng chống xâm hại, BLHĐ; Liên đội, Đoàn trường tổ chức chuyên đề sinh hoạt dưới cờ đầu tuần với chủ đề “Xây dựng tình bạn đẹp - nói không với BLHĐ”...

3.2. Thiết lập hệ giá trị và chuẩn mực về phòng chống bạo lực học đường

Tác giả đề xuất hệ giá trị bao gồm 13 giá trị để định hướng cho công tác phòng chống BLHĐ (hình 1). Các giá trị này sau khi đã xác định sẽ được mô tả thành một số nội hàm (chuẩn mực) như ví dụ ở bảng 1.

Hình 1: Hệ giá trị định hướng cho công tác phòng chống bạo lực học đường

Bảng 1: Mô tả chuẩn mực của giá trị “An toàn”

Tên giá trị	Mô tả các nội hàm (chuẩn mực)
An toàn	<ul style="list-style-type: none"> - Giúp học sinh cân bằng tâm lý, tránh được trạng thái bạo lực. - Khi phát hiện có biểu hiện bất thường xảy ra, giáo viên chủ nhiệm phải báo với nhà trường kịp thời có biện pháp ngăn chặn. - Biết yêu thương bản thân, đảm bảo sự an toàn cho cơ thể. - Biết cầu cứu khi đối mặt với nguy cơ BLHD. - Trang bị kỹ năng tự vệ và một số thể võ phòng vệ cho học sinh. - Không để xảy ra tình huống nảy sinh bạo lực như bắt nạt, cô lập, hành hung trong và ngoài nhà trường.

Trên cơ sở các giá trị và chuẩn mực nêu trên hiệu trưởng nhà trường chỉ đạo xây dựng và ban hành các quy tắc phòng chống BLHD phù hợp với điều kiện thực tế của nhà trường làm căn cứ để cán bộ giáo viên, nhân viên, học sinh thực hiện, tự đánh giá, tự góp ý, phê bình và tự điều chỉnh hành vi của mình theo các giá trị, chuẩn mực đã xác định.

3.3. Thường xuyên rèn luyện kỹ năng sống cho học sinh

Mục tiêu là ngăn chặn và can thiệp là không để bạo lực học đường xảy ra. Rèn luyện cho mỗi học sinh phải lấy nguyên tắc ứng xử không bạo lực, giải quyết mọi việc bằng sự điềm đạm, lắng nghe, tôn trọng người khác. Không gây sự, đánh nhau, không cổ vũ, quay clip

đánh nhau đưa lên mạng. Những clip học sinh đánh bạn cần được nhà trường mổ xẻ, phân tích trong các tiết học Giáo dục công dân, từ đó cảnh báo các em tránh xa bạo lực, biết kiềm chế, biết lên tiếng trước những hành động xấu để bảo vệ bạn cũng như bảo vệ chính mình.

3.4. Xây dựng môi trường giáo dục an toàn, thân thiện, lành mạnh

Mục tiêu nhằm giúp học sinh cân bằng tâm lý, tránh được trạng thái bạo lực. Tổ chức cho học sinh tham gia những giờ học ngoại khóa, các hoạt động vui chơi, giao lưu văn nghệ và học nhóm để tăng cường tinh đoàn kết, hiểu nhau hơn để từ đó biết trân trọng và xây dựng những tình bạn đẹp luôn giúp đỡ nhau trong học tập và cuộc sống. Khi phát hiện có biểu hiện bất thường xảy ra, giáo viên chủ nhiệm phải báo với nhà trường kịp thời có biện pháp ngăn chặn. Đồng thời nhà trường cần quan tâm bồi dưỡng và tôn vinh tấm gương học sinh tiêu biểu, nhất là trong giúp đỡ người khác để đề cao tinh thần tương thân, tương ái trong giới trẻ. Trong tập thể lớp, cần tổ chức các nhóm bạn đồng hành tương trợ như hình thức đôi bạn cùng tiến để nâng cao nhận thức hiểu biết tăng cường sự trao đổi khắc phục lẫn nhau cùng nhau học tập.

3.5. Khéo léo và cẩn trọng trong xử lý các vụ việc bạo lực học đường

Mục tiêu nhằm nhanh chóng ổn định không để tình hình trở nên phức tạp ảnh hưởng đến nhà trường và xã hội. Khi xử lý các vụ việc bạo lực học

đường cần có cái nhìn bao dung với sai phạm trong lứa tuổi học trò để có phương án xử lý thích hợp, mang tính răn đe và phòng ngừa chung, nhưng cũng luôn tạo cơ hội để các em vi phạm hiểu và sửa đổi. Cùng với đó, cần xử lý, nhắc nhở những hành vi và biểu hiện cổ súy bạo lực học đường như quay video clip rồi đưa lên mạng... Với những học sinh có cá tính mạnh có biểu hiện bạo lực thì gia đình và nhà trường phải phối hợp uốn nắn các em, thu hút các em vào phong trào của lớp, tạo sân chơi cho các em, tránh sự phân biệt đối xử.

3.6. Phối hợp nhà trường, gia đình và chính quyền địa phương trong phòng chống bạo lực học đường

Về phía nhà trường, cần chủ động trao đổi thông tin với gia đình học sinh cũng như chính quyền địa phương để nắm tình hình, kịp thời có biện pháp quản lý và giáo dục học sinh. Phối hợp với gia đình và các lực lượng chức năng kịp thời ngăn chặn nhằm góp phần hạn chế hậu quả tác hại xảy ra.

Về phía gia đình, cha mẹ cần là tấm gương cho con, tạo cho con môi trường lành mạnh cho sự phát triển của con. Đồng thời kết hợp với nhà trường để có được những thông tin thường xuyên của con và tránh được những điều đáng tiếc xảy ra.

Về phía chính quyền địa phương, khi phát hiện ra những đối tượng vi phạm cần có chế tài nghiêm khắc xử lý và răn đe, tạo môi trường văn hóa lành mạnh để định hướng và hình thành nhân

cách cho thế hệ trẻ. Xây dựng quy trình phối hợp trong việc phát hiện, xác minh, hỗ trợ và xử lý các vụ việc bạo lực, xâm hại trẻ em...

4. Kết luận và kiến nghị

4.1. Kết luận

Có nhiều nguyên nhân dẫn đến tình trạng BLHD. Đó là sự phát triển thể chất tâm lý lứa tuổi dễ nhiễm tính bạo lực của học sinh; chưa được trang bị và rèn luyện kỹ năng sống; sự thờ ơ, vô cảm và vô trách nhiệm của nhiều bậc làm cha làm mẹ đối với con cái; phương pháp giáo dục, quản lý, môi trường giáo dục nhà trường; những yếu kém trong quá trình phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội; hệ thống pháp luật về vấn đề BLHD chưa hoàn chỉnh; tác động tiêu cực của các phương tiện thông tin giải trí hiện đại có nội dung bạo lực, các phương tiện truyền thông... Những vấn đề này đã và đang đặt ra cho toàn xã hội phải có các giải pháp hữu hiệu để kịp thời phòng ngừa, ngăn chặn tình trạng này.

Để ngăn chặn, đẩy lùi và từng bước chấm dứt tình trạng BLHD rất cần sự chung tay của toàn xã hội, đặc biệt là sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và chính quyền địa phương để xây dựng môi trường giáo dục nhà trường, môi trường giáo dục gia đình, môi trường xã hội lành mạnh, không bạo

lực, tạo điều kiện cho học sinh được phát triển hài hòa thể chất, trí tuệ và tâm hồn đạo đức trong sáng, lành mạnh.

4.2. Kiến nghị

Bộ Giáo dục và Đào tạo cần chỉ đạo tăng cường công tác giáo dục đạo đức, lối sống, kỹ năng sống thông qua giảng dạy tích hợp các môn học, tổ chức các hoạt động trải nghiệm, triển khai công tác tham vấn, tư vấn tâm lý học đường.

Bộ Công an nên mạnh dạn áp dụng các biện pháp đưa vào trường giáo dưỡng, trường cải tạo thanh thiếu niên hư hỏng, giao cho chính quyền địa phương giám sát và quản lý chặt chẽ.

Bộ Thông tin và Truyền thông cần thắt chặt an ninh mạng, kiểm soát chặt chẽ hơn nữa những thông tin trang mạng, trang quảng cáo chứa nội dung không lành mạnh, những trò chơi bạo lực tràn lan, những nhóm được thành lập với mục đích lôi kéo thế hệ trẻ suy đồi đạo đức.

Trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh cần đẩy mạnh thành lập các câu lạc bộ tư vấn, các sân chơi lành mạnh cho trẻ em, tăng cường hoạt động trải nghiệm, hoạt động tập thể, hoạt động xã hội trong nhà trường; tổ chức thêm nhiều diễn đàn, tọa đàm để nắm bắt tâm tư, nguyện vọng của trẻ em.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Xuân Hữu (2013), "Nguyên nhân và những giải pháp ngăn chặn tình trạng bạo lực học đường hiện nay ở Việt Nam", *Tạp chí Cảnh sát nhân dân* số 01+2/2013, tr. 12-14

2. Nguyễn Đắc Thanh (2013), “Phân loại bạo lực học đường giữa học sinh và học sinh ở bậc trung học hiện nay”, *Tạp chí Giáo dục* số 310, (kỳ 2 – 5/2013), tr. 8-11
3. Nguyễn Bá Đạt (2013), “Các lý thuyết trong nghiên cứu về bạo lực học đường hiện nay”, *Tạp chí Giáo dục* số 321, (kỳ 1 – 11/2013), tr. 8-10
4. Trần Minh Đức (2010), *Hành vi gây hấn phân tích từ góc độ tâm lý học xã hội*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội
5. Nguyễn Thị Thanh Bình (2013), “Đánh giá của học sinh, sinh viên về hậu quả của bạo lực học đường”, *Tạp chí Giáo dục* số 311, (kỳ 1 – 6/2013), tr. 18-19

THE MEASURE OF PREVENTING SCHOOL VIOLENCE IN HIGH SCHOOLS

ABSTRACT

School violence is not new, but nowadays it has become more serious with a dense frequency, and. This article has proposed measures to prevent school violence in high schools based on systematizing the research results of experts and synthesizing the discussion ideas of trainees at Ho Chi Minh Institute of Education Management.

Keywords: *School violence, high school education*

(Received: 11/4/2019, Revised: 2/5/2019, Accepted for publication: 16/12/2019)